

Warszawa, 17-04-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.19.2024.MK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Wojtka Bellona
w Zespole Placówek Oświatowych nr 3 we Wrocławiu**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), zob. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.).

organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiejkolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawianie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiejkolwiek sankcji lub

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁹ Zob. Aneks do Dziewiątego Sprawozdania Roczno SPT z dnia 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, par. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniach 14–15 października 2024 r. przedstawiciele KMPT przeprowadzili wizytację Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Wojtki Bellona w Zespole Placówek Oświatowych nr 3 we Wrocławiu (dalej: Ośrodek, MOW).

10. W skład zespołu wizytującego wchodził: Karina Balicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego), Klaudia Kamińska, Mikołaj Kidoń (prawnicy) i Dorota Krzysztoń (politolożka o specjalizacji prawno-kryminologicznej).

11. W czasie wizytacji przedstawiciele KMPT odbyli wstępną rozmowę z Izabelą Górzyńską – dyrektorem Ośrodka, dokonali oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń internatu i szkoły oraz terenu zewnętrznego, przeprowadzili poufne rozmowy z wychowankami i pracownikami, zapoznali się z wybraną dokumentacją oraz sporządzili dokumentację fotograficzną.

12. W trakcie rozmowy podsumowującej, po przeprowadzeniu wizytacji, delegacja KMPT przekazała swoje wstępne uwagi dyrektorowi Ośrodka.

13. Po zakończeniu wizytacji przedstawiciele KMPT dokonali analizy dokumentacji i informacji przekazanych przez Ośrodek.

14. Niniejszy raport sygnalizuje obszary wymagające poprawy istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt IV).

III. Charakterystyka Ośrodka

15. Wizytowany MOW jest publiczną, koedukacyjną placówką wychowawczo-resocjalizacyjną. Dziewczeta i chłopcy umieszczani są w odrębnych grupach.

16. Ogólna pojemność Ośrodka wynosi 84 miejsca. W czasie wizytacji w MOW przebywało 43 wychowanków.

17. Przy Ośrodku funkcjonuje Szkoła Podstawowa nr 88 dla klas 6–8. Nadto realizowane są projekty w ramach funduszy Unii Europejskiej przygotowujące do pracy. Młodzież uczestniczy w kursach przygotowujących do pracy w zawodzie kucharza, piekarza, fryzjera, elektryka, malarza-tapeciarza oraz uczących obsługi kasy fiskalnej, wózka widłowego, ogumienia i przeprowadzania zabiegów kosmetycznych.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

18. Organem prowadzącym Ośrodek jest Gmina Wrocław.
19. Nadzór pedagogiczny sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty.

IV. Obszary wymagające poprawy

A. Dyscyplinowanie wychowanków

20. W toku wizytacji ustalono, że w Ośrodku dochodzi do stosowania odpowiedzialności zbiorowej. Dzieje się tak, gdy ma miejsce np. uszkodzenie mienia czy palenie papierosów wewnątrz budynku. W przypadku nieujawnienia osoby odpowiedzialnej za przewinienie – części lub całej grupie odbiera się przywileje lub nakłada kary, np. w postaci odebrania możliwości korzystania z telefonu lub komputera, nieudzielania przepustek, wykonania dodatkowych dyżurów sprzątania części wspólnych.

21. Argumentacja przemawiająca za zakazem stosowania sankcji zbiorowych została omówiona w raporcie rocznym KMPT¹³. Wskazana forma dyscyplinowania jest niezgodna ze standardami międzynarodowymi¹⁴.

22. **KMPT zaleca odstąpienie od stosowania sankcji zbiorowych wobec wychowanków.**

23. W Ośrodku funkcjonuje program „100+” – zasady programu uznają pewne zachowania za „właściwe” lub „niewłaściwe”. Nieletni, którzy zachowują się „właściwie”, są nagradzani, a ci, których zachowanie jest uznane przez program za „niewłaściwe”, są poddawani różnym ograniczeniom lub odbiera im się przywileje.

24. Analiza zasad programu „100+” prowadzi do wniosku, że niektóre zachowania mogą doprowadzić do gwałtownej utraty wszystkich przywilejów. Przykładowo zachowanie wymagające interwencji Policji, stosowanie używek, używanie niebezpiecznych materiałów i narzędzi (np. petard, noży itp.), stworzenie zagrożenia zdrowia lub życia innych osób, napaść fizyczna na osobę, kradzież, samowolne oddalenie się, ucieczka, niepowrót do Ośrodka, tatuowanie lub kolczykowanie się, palenie papierosów na terenie Ośrodka, posiadanie telefonu poza depozytem – powodują obniżenie oceny miesięcznej oraz/lub tygodniowej do nagannej. Otrzymanie oceny nagannej prowadzi do utraty wszystkich przywilejów na

¹³ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 96.

¹⁴ Zob. Zalecenia CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, reguła 95.2; zob. także: Zasady Narodów Zjednoczonych dotyczące ochrony osób nieletnich pozbawionych wolności (dalej: zasady z Hawany), Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113, zasada 67.

okres do 4 tygodni. Przywileje, które traci się w związku z otrzymaniem oceny nagannej, są następujące: korzystanie z telefonu komórkowego; dodatkowy dzień urlopowania do wykorzystania przy przepustce; wyjście do pracy społeczno-użytecznej; możliwość oglądania programów telewizyjnych po godzinie 22:00; wyjścia na dodatkowe imprezy kulturalne, wydarzenia sportowe; odwiedziny w innej grupie za zgodą wychowawcy; możliwość dodatkowego korzystania z komputera i Internetu; wyjazdy na urlopy okolicznościowe; reprezentowanie Ośrodka w imprezach kulturalnych i sportowych.

25. Analiza zasad programu doprowadziła przedstawicieli KMPT do wniosku, że konsekwencje dopuszczenia się niektórych przewinień są nieproporcjonalne, np. dokonanie przestępstwa kradzieży jest poważniejszym przewinieniem niż posiadanie telefonu poza depozytem – w obu tych przypadkach kara jest tak samo dotkliwa. Wśród bezsprzecznie nagannych zachowań, jak posiadanie niebezpiecznych narzędzi, wymuszanie pieniędzy czy udział w bójce, znajdują się też inne – jak kolczykowanie ciała – które mogą nie być jednakowo szkodliwe wychowawczo. Negatywne skutki postępowania powinny być odpowiednio stopniowane.

26. Według Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom (CPT) sankcje dyscyplinarne powinny być stosowane zgodnie z zasadą proporcjonalności¹⁵.

27. **KMPT zaleca przegląd zasad programu „100+” pod względem proporcjonalności kar.**

B. Opieka medyczna

28. Wychowankowie nie są badani profilaktycznie przez lekarza niezwłocznie po przyjęciu do Ośrodka. Konsultacje lekarskie odbywają się, gdy nieletni sygnalizuje dolegliwości lub istnieje potrzeba interwencji medycznej. Ośrodek współpracuje z jedną pielęgniarką, która wykonuje swoje obowiązki tylko w poniedziałki. Pierwszy kontakt z pielęgniarką wychowankowie mają przy wykonywaniu bilansu zdrowia, który przeprowadzany jest w okresie od tygodnia do miesiąca po przybyciu do Ośrodka.

29. W ocenie KMPT obecność pielęgniarki wyłącznie raz w tygodniu nie jest wystarczająca, a pierwsze badanie po przybyciu do Ośrodka przeprowadzane powinno być niezwłocznie.

30. Badanie medyczne umożliwia zidentyfikowanie problemów zdrowotnych i/lub oznak złego traktowania nieletnich. Modelowym narzędziem w tym zakresie jest

¹⁵ Zob. Dwudziesty Czwarty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2015) 1, par. 126.

Protokół stambulski¹⁶. Zawiera on wskazówki pozwalające na dokonanie oceny, czy dana osoba była ofiarą przemocy (w tym tortur), oraz wytyczne, jak należy dokumentować takie przypadki (wskazuje np. na konieczność opisywania obrażeń przy użyciu tzw. map ciała, co od lat postuluje KMPT¹⁷).

31. Kwestie wstępnych badań medycznych oraz konieczności stosowania map ciała były wcześniej sygnalizowane w raporcie rocznym KMPT¹⁸. Ich brak jest niezgodny ze standardami CPT¹⁹. CPT rekomenduje, aby wstępne badania przeprowadzane były bez zbędnej zwłoki, najlepiej w ciągu 24 godzin od przyjęcia²⁰.

32. **KMPT zaleca poddawanie wszystkich nowo przyjmowanych nieletnich badaniom przeprowadzanym przez lekarza lub pielęgniarkę bez zbędnej zwłoki, najlepiej w ciągu 24 godzin od momentu przyjęcia. Badaniu powinni być też poddawani nieletni powracający do Ośrodka z miejsc, gdzie mogli doświadczyć złego traktowania, np. byli doprowadzani przez Policję, po powrocie z uciezek bądź przepustek.**

33. **KMPT rekomenduje także dokumentowanie obrażeń wychowanków za pomocą specjalnego formularza do oznaczania obrażeń, zawierającego mapy ciała do umiejscowienia urazów, który wraz z dokumentacją fotograficzną powinien zostać włączony do dokumentacji medycznej wychowanka, zgodnie z treścią Protokołu stambulskiego, a także przeszkolenie personelu z treści Protokołu.**

34. Leki w MOW podawane były wychowankom przez wychowawców, którzy przy ich wydawaniu wspomagali się papierowym rejestrem wydawania leków.

35. Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 5 ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej²¹ realizacja zleceń lekarskich w procesie diagnostyki, leczenia i rehabilitacji jest

¹⁶ Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Zaktualizowana wersja podręcznika w języku polskim dostępna jest na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protokol-stambulski-nowa-wersja-tlumaczeniems-odpowiedz>.

¹⁷ Zob. Wystąpienie Generalne do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zmiany sposobu dokumentowania obrażeń osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych, zgodnie ze standardami i zaleceniami Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) i wytycznymi Protokołu stambulskiego, KMP.571.12.2024., dostępne na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-dokumentowanie-obrazen-osadzonych-ms-ponowne>.

¹⁸ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 103-105.

¹⁹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 101; Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, par. 39; Zalecenia CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, reguła 62.5.

²⁰ Zob. Dwudziesty Trzeci Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2013) 29, par. 71-84.

²¹ Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 814 ze zm.).

świadczeniem zdrowotnym wykonywanym w ramach wykonywania zawodu pielęgniarki – w związku z tym leki powinny być rozkładane i przygotowywane przez pielęgniarkę.

36. **KMPT zaleca zmianę stosowanej w Ośrodku procedury lekowej w taki sposób, aby leki do wydania przygotowywała pielęgniarka.**

37. W punkcie 8 udostępnionej przez administrację Ośrodka procedury przechowywania i wydawania leków wychowankom²² wskazuje się, że: „Leki należy w miarę możliwości kruszyć”.

38. KMPT od lat odnotowuje podczas wizytacji prewencyjnych praktykę rozkruszania leków przed ich podaniem. Szczegółowo argumenty przemawiające za podawaniem leku w formie rozkruszonej jedynie na zlecenie lekarza oraz właściwym dokumentowaniem tego faktu przedstawione zostały w raporcie rocznym KMPT²³.

39. **KMPT zaleca podawanie wychowankom leków w postaci rozkruszonej wyłącznie na zlecenie lekarza oraz bieżące uzupełnianie dokumentacji medycznej o zalecenia lekarskie w tym zakresie.**

C. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

40. Delegacja KMPT ustaliła, że wielu wychowanków nie znało swojej sytuacji prawnej oraz nie miało wiedzy na temat swoich podstawowych praw, np. nieletni nie wiedzieli o rodzaju ich pobytu (tymczasowy czy stały) oraz nie byli pewni, czy są reprezentowani przez pełnomocników w swoich sprawach.

41. Uzyskanie rzetelnej informacji na temat swojej sytuacji faktycznej i prawnej uważane jest za jedno z podstawowych uprawnień przysługujących osobom pozbawionym wolności. Zrozumienie obowiązujących przepisów, wewnętrznych procedur i swoich praw minimalizuje ryzyko złego traktowania. Aspekt ten jest szczególnie istotny w przypadku nieletnich należących do tzw. grup wrażliwych wśród osób pozbawionych wolności. Młody wiek, nietypowość sytuacji pozbawienia wolności i niezrozumienie procedur, którym podlegają, mogą wpływać negatywnie na ich dobrostan psychiczny i w konsekwencji uniemożliwić korzystanie z innych przysługujących im praw.

42. **KMPT zaleca regularne informowanie wychowanków o ich sytuacji prawnej w sposób dla nich zrozumiały.**

²² Wprowadzonej w życie zarządzeniem nr 10/2021 z dnia 12 października 2021 r. przez Dyrektora Zespołu Placówek Oświatowych nr 3.

²³ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 104.

43. Z informacji przekazanych wizytującym wynika, że w Ośrodku byli umieszczani obcokrajowcy, głównie pochodzący z zachodniej granicy Polski. Wizytujący zwrócili uwagę, że wszystkie dokumenty i oświadczenia o kluczowym z punktu widzenia praw i obowiązków wychowanka znaczeniu sporządzane są w języku polskim. Sytuacja ta może być problematyczna w przypadku umieszczenia w Ośrodku osób słabo posługujących się językiem polskim.

44. Zgodnie ze standardami CPT wszyscy nieletni przyjmowani do Ośrodka powinni otrzymać zrozumiałą dla nich kopię zasad, praw i obowiązków oraz informacje o procedurze składania skarg, a w przypadku trudności z czytaniem lub innych barier, należy przekazać te informacje w zrozumiałej dla nich formie²⁴.

45. **KMPT zaleca, by wszelkie podpisywane przez wychowanków oświadczenia oraz kluczowe z punktu widzenia ich praw i obowiązków dokumenty były tłumaczone na język dla nich zrozumiały. W przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza. Tłumaczenie dokumentów przez tłumacza powinno być odnotowywane na dokumencie (opatrzonym podpisem i pieczętą). KMPT zaleca także odnotowywanie w dokumentacji ewentualnych trudności w komunikacji z wychowankiem, jak również informacji, w jakim języku komunikuje się wychowanek oraz czy i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie.**

46. Wizytujący ustalili, że większość wychowanków nie wiedziała o możliwości zwrócenia się do Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka lub innych instytucji ochrony praw człowieka. Odnotowano także brak dostępnych informacji na temat zewnętrznych instytucji, do których wychowankowie lub inni zainteresowani mogliby się zwrócić w celu uzyskania pomocy. Wypracowaną w tej kwestii praktyką jest umieszczenie w widocznych miejscach na terenie miejsc pozbawienia wolności wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka wraz z ich danymi kontaktowymi.

47. **KMPT zaleca umieszczenie na tablicach informacyjnych (dostępnych zarówno dla nieletnich, jak i osób odwiedzających) listy teleadresowej instytucji sprawujących nadzór nad funkcjonowaniem Ośrodka, a także tych zajmujących się ochroną praw człowieka (np. Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka). KMPT zaleca także przybliżenie nieletnim (np. w ramach zajęć wychowawczych), czym się zajmują poszczególne instytucje i w jakich obszarach mogą im pomóc.**

48. Na terenie Ośrodka nie wyeksponowano informacji o sposobie składania skarg. Z uzyskanych informacji wynika, że wszelkie pytania i uwagi składających skargi

²⁴ Zob. Dwudziesty Czwarty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2015) 1, par. 130.

i wnioski przyjmowane są ustnie i na bieżąco rozwiązywane, lecz nie są one dokumentowane. Pisemny rejestr skarg i wniosków nie był uzupełniany od 2013 r. Na terenie Ośrodka nie zainstalowano skrzynki, do której zainteresowani mogliby w razie potrzeby wrzucać ewentualne wniosku lub skargi (także anonimowo).

49. CPT podkreśla znaczenie dostępu do mechanizmów skargowych jako fundamentalnej gwarancji ochronnej przed niewłaściwym traktowaniem²⁵.

50. KMPT sygnalizował powyższe kwestie w raportach rocznych²⁶.

51. **KMPT zaleca umieszczenie na wszystkich tablicach informacyjnych informacji o sposobie składania skarg i wniosków.**

52. **KMPT rekomenduje odnotowywanie w rejestrze ustnych skarg i wniosków wraz ze sposobem ich załatwienia.**

53. **KMPT zaleca stworzenie skrzynek na skargi, z których wychowankowie i inne osoby (pracownicy, osoby odwiedzające) będą mogli w warunkach poufności informować o ewentualnych problemach. Dostępu do takiej skrzynki nie powinni mieć wszyscy pracownicy, lecz jedynie dyrektor, ewentualnie wyznaczony przez dyrektora pracownik. Skargi i inne sygnały zgłaszane tą drogą (w tym anonimowe zgłoszenia) powinny być odnotowywane w rejestrze skarg.**

D. Kontakt ze światem zewnętrznym

54. Zgodnie z procedurą odwiedzin Ośrodka osobami uprawnionymi do odwiedzin wychowanków są wyłącznie krewni oraz osoby niespokrewnione z wychowankiem, wskazane w formie pisemnej przez rodzica lub opiekuna prawnego.

55. Przedstawiciele KMPT ustalili, że w rzeczywistości powyższa procedura nie jest respektowana, a osoby niespokrewnione, co do których rodzice lub opiekunowie prawni wyrazili zgodę na odwiedziny, często nie mogą samodzielnie odwiedzać nieletnich, gdyż jest im to ograniczane przez personel Ośrodka.

56. Zgodnie z międzynarodowymi standardami traktowania nieletnich, każdy nieletni powinien mieć prawo do regularnych i częstych odwiedzin, co do zasady raz w tygodniu i nie rzadziej niż raz w miesiącu, w warunkach szanujących prywatność, oraz do nieograniczonego kontaktu z rodziną oraz pełnomocnikiem²⁷.

²⁵ Zob. Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, par. 91.

²⁶ Zob. np. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2021 r., s. 93-94; zob. też: Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 108-109.

²⁷ Zob. Zasady z Hawany, zasada 60.

57. **KMPT zaleca umożliwienie wychowankom korzystania z prawa do regularnych i częstych odwiedzin w możliwie najszerszym zakresie, a ich ograniczanie wyłącznie w sposób wskazany w ustawie²⁸.**

58. Wychowankowie mają do dyspozycji tzw. telefony ośrodkowe (nieprzenośne, zamontowane na korytarzu), które co do zasady obsługują wyłącznie połączenia przychodzące. W sytuacjach wyjątkowych wychowankowie mogą poprosić o zainicjowanie połączenia wychodzącego.

59. Przedstawiciele KMPT ustalili, że w trakcie rozmów telefonicznych wykonywanych z aparatów tzw. ośrodkowych – wychowawcy są obecni w pobliżu. W zależności od oceny zachowania wychowankowie mogą także korzystać z własnych telefonów komórkowych. Zgodnie z programem „100+” obowiązującym w MOW nieletni, którzy otrzymali oceny dobrą, bardzo dobrą lub wzorową, nabywają odpowiednio przywilej korzystania z telefonu komórkowego raz w tygodniu, trzy razy w tygodniu lub codziennie (każdego dnia przez maksymalnie 30 minut), zaś nieletni, którzy otrzymali oceny poprawną, nieodpowiednią lub naganną, nie otrzymują przywileju korzystania z telefonu komórkowego lub go tracą. W pierwszym miesiącu pobytu wychowankowie nie mają możliwości korzystania z telefonu prywatnego i mogą korzystać wyłącznie z telefonu ośrodkowego.

60. Możliwość kontaktu nieletniego z osobami spoza Ośrodka stanowi fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Umożliwia bowiem takiej osobie ocenę kondycji fizycznej i psychicznej wychowanka, uzyskanie informacji o ewentualnych nadużyciach i zawiadomienie właściwych instytucji. Obecność pracownika lub innego wychowanka w takiej sytuacji może skutecznie uniemożliwić lub ograniczyć nieletniemu sposobność do przekazania istotnych dla niego informacji.

61. CPT podkreśla, że wszyscy nieletni powinni mieć częsty dostęp do telefonu, a ewentualne ograniczenia lub zakazy mogą być wprowadzane wyłącznie na określony czas i na podstawie uzasadnionego ryzyka zmowy lub innej nielegalnej działalności²⁹. Zabranianie lub ograniczanie nieletnim kontaktu ze światem zewnętrznym nigdy nie powinno być stosowane jako środek dyscyplinarny, chyba że przewinienie dyscyplinarne jest związane z takim kontaktem³⁰. Zgodnie natomiast z Zasadami z Hawany³¹ każdy nieletni powinien mieć prawo do kontaktu telefonicznego lub korespondencyjnego co najmniej dwa razy w tygodniu z wybraną

²⁸ Zob. art. 115 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 ze zm.).

²⁹ Zob. Dwudziesty Czwarty Raport Generalny CPT, CPT, CPT/Inf (2015) 1, par. 124.

³⁰ Tamże, par. 127.

³¹ Zob. Zasady z Hawany, zasada 61.

przez siebie osobą, chyba że ograniczenia wprowadzają przepisy powszechnie obowiązującego prawa.

62. **KMPT zaleca umożliwienie wykonywania połączeń wychodzących z tzw. telefonów ośrodkowych, a także wyeliminowanie praktyki słuchania przez personel rozmów telefonicznych wychowanków. Możliwość kontaktu z bliskimi za pomocą telefonów ośrodkowych powinni mieć także nieletni, którym ze względów dyscyplinarnych ogranicza się możliwość korzystania z prywatnych telefonów komórkowych.**

E. Warunki bytowe

63. KMPT ocenia ogólne warunki bytowe jako dobre. Pokoje wychowanków są czyste, znajdują się w nich łóżka, szafki, szafy, krzesła i stoliki. Także pomieszczenia wspólne, takie jak kuchnie i łazienki, są zadbane i czyste.

64. KMPT dostrzegł jednak, że pokoje wychowanków są ubogo udekorowane oraz nie są urządzone w sposób spersonalizowany.

65. ONZ wskazuje na prawo do prywatności i posiadania rzeczy osobistych jako istotny element dobrostanu psychicznego³², podczas gdy CPT akcentuje konieczność stworzenia pozytywnego, bezpiecznego, zindywidualizowanego środowiska wychowawczego, sprzyjającego reintegracji społecznej³³.

66. **KMPT zaleca zapewnienie pozytywnych i spersonalizowanych warunków w pokojach nieletnich, np. poprzez umożliwienie wychowankom dekorowania ścian, eksponowania na półkach pamiątek itp.**

67. Wychowankowie na ogół pozytywnie wypowiadali się nt. wyżywienia, lecz niektórzy z nich wskazywali, że czasami porcje są dla nich niewystarczające, a nie zawsze jest możliwość otrzymania większej ilości pożywienia. Niektórzy nieletni zwracali uwagę, że niektóre posiłki są mało urozmaicone i przeważa w nich pieczywo.

68. Zgodnie z Zasadami z Hawany każdy ośrodek musi m.in. zapewnić, by każdy nieletni otrzymywał odpowiednio przygotowane posiłki, o jakości i ilości spełniających standardy dietetyczne i zdrowotne³⁴.

69. **KMPT zaleca zweryfikowanie, czy wyżywienie zapewniane wychowankom w pełni zaspokaja ich potrzeby żywieniowe.**

³² Zob. Zasady z Hawany, zasady 32 i 35.

³³ Zob. Dwudziesty Czwarty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2015) 1, par. 104.

³⁴ Zob. Zasady z Hawany, zasada 37.

F. Personel

70. Szkolenia organizowane są w reakcji na potrzeby zgłaszane przez członków kadry. Personel pozytywnie oceniał zaangażowanie dyrekcji w poszerzanie kompetencji pracowników, gdyż Ośrodek często pokrywa koszty szkoleń lub je współfinansuje.

71. Pracownicy mają możliwość skorzystania z superwizji zewnętrznej, grupowej lub indywidualnej, co jest spójne z zaleceniami KMPT.

72. **KMPT zaleca wzbogacenie oferty szkoleniowej o międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym, w szczególności, Zasady z Hawany i Protokół stambulski).**

G. Traktowanie przez Policję

73. Przedstawiciele KMPT ustalili, że nieletni doprowadzani do Ośrodka przez funkcjonariuszy Policji często konwojowani są kajdankach lub zakładane im są one na przejście z i do pojazdu policyjnego.

74. Powyższy problem KMPT szerzej opisywał w ostatnim raporcie rocznym³⁵.

75. Jedna z osób, z którą rozmawiali przedstawiciele KMPT, wskazała, że po zatrzymaniu została poddana jednoetapowej kontroli osobistej przez funkcjonariuszy Policji. Kontrola osobista jest środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym.

76. Standardy przeprowadzania kontroli osobistej KMPT wskazywał m.in. w raportach rocznych z działalności za 2022 r. i 2023 r.³⁶

V. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Dyrektorowi Zespołu Placówek Oświatowych nr 3 we Wrocławiu:

1. odstąpienie od stosowania sankcji zbiorowych wobec wychowanków;
2. przegląd zasad programu „100+” pod względem proporcjonalności kar;
3. poddawanie wszystkich nowo przyjmowanych nieletnich badaniom przeprowadzanym przez lekarza lub pielęgniarkę bez zbędnej zwłoki,

³⁵ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 100-101.

³⁶ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 55-56, 109; Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2022 r., s. 55-56.

- najlepiej w ciągu 24 godzin od momentu przyjęci; badaniu powinni być też poddawani nieletni powracający do Ośrodka z miejsc, gdzie mogli doświadczyć złego traktowania, np. byli doprowadzani przez Policję, po powrocie z ucieczek bądź przepustek;
4. dokumentowanie obrażeń wychowanków za pomocą specjalnego formularza do oznaczania obrażeń, zawierającego mapy ciała do umiejscowienia urazów, który wraz z dokumentacją fotograficzną powinien zostać włączony do dokumentacji medycznej wychowanka, zgodnie z treścią Protokołu stambulskiego, a także przeszkolenie personelu z treści Protokołu;
 5. zmianę stosowanej w Ośrodku procedury lekowej w taki sposób, aby leki do wydania przygotowywała pielęgniarka;
 6. podawanie wychowankom leków w postaci rozkruszonej wyłącznie na zlecenie lekarza oraz bieżące uzupełnianie dokumentacji medycznej o zalecenia lekarskie w tym zakresie;
 7. regularne informowanie wychowanków o ich sytuacji prawnej w sposób dla nich zrozumiały;
 8. zapewnienie, by wszelkie podpisywane przez wychowanków oświadczenia oraz kluczowe z punktu widzenia ich praw i obowiązków dokumenty były tłumaczone na język dla nich zrozumiały; w przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza; tłumaczenie dokumentów przez tłumacza powinno być odnotowywane na dokumencie (opatrzonym podpisem i pieczętą); KMPT zaleca także odnotowywanie w dokumentacji ewentualnych trudności w komunikacji z wychowankiem, jak również informacji, w jakim języku komunikuje się wychowanek oraz czy i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie;
 9. umieszczenie na tablicach informacyjnych (dostępnych zarówno dla nieletnich, jak i osób odwiedzających) listy teleadresowej instytucji sprawujących nadzór nad funkcjonowaniem Ośrodka, a także tych zajmujących się ochroną praw człowieka (np. RPO, RPD, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka); KMPT zaleca także przybliżenie nieletnim (np. w ramach zajęć wychowawczych), czym zajmują się poszczególne instytucje i w jakich obszarach mogą im pomóc;
 10. umieszczenie na wszystkich tablicach informacyjnych informacji o sposobie składania skarg i wniosków;
 11. odnotowywanie w rejestrze ustnych skarg i wniosków wraz ze sposobem ich załatwienia;

12. stworzenie skrzynek na skargi, z których wychowankowie i inne osoby (pracownicy, osoby odwiedzające) będą mogli w warunkach poufności informować o ewentualnych problemach; dostępu do takiej skrzynki nie powinni mieć wszyscy pracownicy, lecz jedynie dyrektor, ewentualnie wyznaczony przez dyrektora pracownik; skargi i inne sygnały zgłaszane tą drogą (w tym anonimowe zgłoszenia) powinny być odnotowywane w rejestrze skarg;
13. umożliwienie wychowankom korzystania z prawa do regularnych i częstych odwiedzin w możliwie najszerszym zakresie, a ich ograniczanie wyłącznie w sposób wskazany w ustawie;
14. umożliwienie wykonywania połączeń wychodzących z tzw. telefonów ośrodkowych, a także wyeliminowanie praktyki słuchania przez personel rozmów telefonicznych wychowanków; możliwość kontaktu z bliskimi za pomocą telefonów ośrodkowych powinni mieć także nieletni, którym ze względów dyscyplinarnych ogranicza się możliwość korzystania z prywatnych telefonów komórkowych;
15. zapewnienie pozytywnych i spersonalizowanych warunków w pokojach nieletnich, np. poprzez umożliwienie wychowankom dekorowania ścian, eksponowania na półkach pamiątek itp.;
16. zweryfikowanie, czy wyżywienie zapewniane wychowankom w pełni zaspokaja ich potrzeby żywieniowe;
17. wzbogacenie oferty szkoleniowej o międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym, w szczególności, Zasady z Hawany i Protokół stambulski).

b) Organowi prowadzącemu Ośrodek – Gminie Wrocław – przekazanie środków na realizację zaleceń wymagających nakładów finansowych.

Opracował: Mikołaj Kidoń

Za zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska

Zastępczyni Dyrektora Zespołu

/-wydano i podpisano elektronicznie/